

บทพระราชนิพนธ์เรื่อง “พวกยิวแห่งบูรพาทิศ” : แนวทาง ปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม

นางเยาว์ จิตตะปุตตะ*

เมื่อกล่าวถึงบทความเห็นเรื่อง “พวกยิวแห่งบูรพาทิศ” แล้ว ผู้อ่านบางท่านอาจจะรู้สึกคุ้นหูเพราะเป็นงานเขียนที่สำคัญเรื่องหนึ่งของ “อัสวพาหุ” ซึ่งมีผู้อ่านเสมอในงานเขียนเกี่ยวกับสภาพเหตุการณ์ร่วมสมัยนั้น ๆ แต่ส่วนใหญ่แล้วมักจะให้ความสนใจศึกษาในเรื่องของคุณค่าทางวรรณคดีและภาษา ในฐานะที่เป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมากกว่าที่จะศึกษาในด้านคุณค่าของความคิดเห็นจากจินตนาการอันกว้างไกลของพระองค์ อันเป็นสาระสำคัญที่ผู้อ่านได้รับ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นแนวพระราชดำริในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนพระอุดมสาเหที่จะปลูกฝังลัทธิชาตินิยม แม้ว่าพระองค์จะมีได้ทรงแสดงแนวพระราชดำริในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ก็ตาม หากแต่การที่ทรงมีแนวพระราชดำริตอบโต้กับประชาชนในปัญหาของบ้านเมืองอย่างกว้างขวางนั้นย่อมเป็นเสมือนกระจกเงาสะท้อนให้เห็นพระบรมราโชบายและแนวพระราชดำริทางการเมืองของพระองค์ได้เป็นอย่างดี

ที่มาของบทความ

อาจกล่าวได้ว่าสภาพเหตุการณ์ความ ร.ศ. ๑๓๐ และการก่อตัวของลัทธิชาตินิยมใน
ถึงเครือข่ายทางการเมืองภายใน เช่น กบฏ หมูชาวจีนในประเทศไทย มีอิทธิพลต่อความรู้

* อาจารย์, ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลัทธิชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว^๑ พระองค์จึงทรงมีพระบรมราโชบายที่จะปลูกฝังความสำนึกร่วมกันในอุดมการณ์ชาตินิยม ในการดำเนินพระบรมราโชบายปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมของพระองค์นั้น พระองค์ทรงใช้ “ชาวจีน” เป็น “เป้า” ที่สำคัญในการปลูกให้ประชาชนมีความรักชาติยึดมั่นในศาสนา และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นอุดมคติในลัทธิชาตินิยมของพระองค์^๒ การที่กล่าวว่าพระองค์ทรงใช้ชาวจีนเป็น “เป้า” นั้นเพราะเหตุว่า ถ้าพิจารณาถึงสถานภาพอันแท้จริงของชาวจีนในประเทศไทยขณะนั้นแล้ว จะเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่หรือแม้แต่องค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็มีได้ทรงเกลียดชาวจีน ในทางตรงกันข้ามปรากฏว่ามีชาวจีนจำนวนไม่น้อยที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระองค์ทรงให้การชุบเลี้ยงและพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์ให้เช่นเดียวกับข้าราชการไทย และ

พระองค์ยังทรงเห็นว่าชาวจีนมีส่วนสร้างประโยชน์ให้กับชาติไทยมิใช่น้อย เช่นการให้เงินช่วยเหลือแก่ทางราชการ ซึ่งพระองค์ทรงเห็นว่าเป็นการแสดงความรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และสำนึกถึงบุญคุณของชาติไทย ส่วนชาวจีนเองก็แสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งบางครั้งถึงกับทำให้บรรดาเศรษฐีชาวจีนทะเลาะกันเองในการแข่งกันประมูลเงินช่วยเหลือราชการ^๓

อย่างไรก็ดีจากการที่ชาวจีนเป็นคนขยันหมั่นเพียร อดทนและประหยัด จึงทำให้การค้าขาย และการประกอบอาชีพต่างๆ ประสบความสำเร็จ มีฐานะร่ำรวยมั่นคง ซึ่งคนไทยเองต้องพึ่งพาชาวจีนเป็นอันมากทั้งในด้านการค้าขาย แรงงานและการดำรงชีวิตประจำวัน จึงเป็นสิ่งที่น่าพึงวิตกเป็นอย่างยิ่งสำหรับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบกับหลังจากที่เกิดการปฏิวัติในเมืองจีนแล้ว บรรดาชาวจีนในประเทศไทยได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มชาตินิยมสนับสนุนการเมืองของจีนโดยใช้เมืองไทยเป็นเวทีต่อสู้ทางการเมือง และในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้เกิดสงครามในยุโรปซึ่งมีผลกระทบกระเทือน

๑. Walter F. Vella, *Impact of the West on the Government in Thailand* (Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 1955), p. 352.

๒. ดูรายละเอียดใน ม.ล. จุลดา จอนรต, “กำเนิดและความเป็นมาของลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓)

๓. ประยูร สติพนธ์, *พระมหาธีรราชเจ้า* (พระนคร : สยาม, ๒๕๑๕), หน้า ๕๐

ต่อสถานการณ์ภายในของประเทศอยู่มาก โดยเฉพาะในด้านการเศรษฐกิจและการค้ากับต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงห่วงเกรงว่า ชาวจีนจะฉวยโอกาสก่อความไม่สงบทางการเมือง หรือหนีออกนอกประเทศในยามที่ประเทศไทยประสบภาวะยุ่งยาก ดังที่ชาวจีนเคยทั้งประเทศของตนมาแล้วในคราวที่จีนเกิดภาวะยุ่งยากทางการเมืองภายในประเทศ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยตกอยู่ในภาวะที่ลำบาก เพราะเหตุที่คนจีนกุมชะตาทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของชาวไทยไว้อย่างมากมาย พระองค์จึงทรงมีพระบรมราโชบายที่จะชี้ให้ประชาชนคนไทยเห็นถึงภัยดังกล่าว เกิดความสำนึกเป็นห่วงใยและรักในชาติบ้านเมืองของตน และขณะเดียวกันก็ทรงมีพระบรมราโชบายที่จะ “ปราบ” ชาวจีนในไทยด้วย พระองค์จึงทรงเขียนบทพระราชนิพนธ์ความเห็นเรื่อง “พวกยิวแห่งบูรพาทิศ” ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ไทย^๔

๔. เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน เริ่มตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ และเลิกกิจการในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ แต่ได้เปิดใหม่ในปีเดียวกันนี้ โดยได้รับอุปถัมภ์ด้านการเงินจากกรมพระคลังข้างที่ และได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้ “ตราครุฑ” เป็นตราประจำดำเนินการมาถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้เปิดดำเนินการใหม่จนถึงสมัยรัชกาลปัจจุบันโดยเปลี่ยนชื่อเป็น “พิมพ์ไทย”

โดยใช้พระนามแฝงว่า “อัสวพาหุ”^๕ ดังปรากฏความเห็นบางตอนดังนี้

... ข้าพเจ้าย่อมทราบดีแล้วว่า ข้าพเจ้าไม่ใช่เป็นคนแรกที่เรียกจีนว่ายิวแห่งบูรพาทิศ... ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่ควรจะต้องแสดงความจริงข้อนี้ให้ปรากฏเพื่อเราท่านทั้งหลายจะได้ทราบไว้ว่าจีนเป็นคนชนิดไร... ข้าพเจ้าเห็นว่าสาเหตุแห่งความรู้สึกลี้ภัยยิวนี้ ไม่ใช่ศาสนาอย่างเดียว ดังข้าพเจ้าจะขอกล่าวโดยสังเขปต่อไปนี้

ข้อ ๑. ลักษณะของพวกยิวนั้น เห็นได้ชัดที่สุดคือ ความถือโคตร (ถือกำเนิดดั้งเดิมของตน) ธรรมด้ายแล้วไม่ว่าอยู่ในประเทศใดถูกแปลงเป็นชาติใด ก็ยังคงเป็นยิวยิวนั่นเอง....

ลักษณะอีกอย่างซึ่งเห็นในพวกยิว.... คือตั้งแต่ไหน ๆ มาเป็นประเพณีของยิวที่แบ่งมนุษย์ออกเป็นสองพวก คือจำพวกยิวกับจำพวกเยนไตส พวกยิวเท่านั้นที่เป็นมนุษย์ซึ่งพระเจ้าโปรด....

๕. ยังมีพระนามแฝงอื่น ๆ อีก เช่น ศรีอยุธยา น้อยลา สครุฑ นายแก้ว นายขวัญ พระขรรค์เพชร สร้อยส่องฟ้า หนานแก้วเมืองสมบุรณ์ ไก่เขียว และรามจิตติ เป็นต้น

เหตุการณ์ที่ ๓ คือ... ยิวเป็นชนที่มีอุปนิสัยเลียบแหลมอย่างอัศจรรย์ในทางหาเงิน ประกอบด้วยความชั่วร้ายต่าง ๆ อันเป็นโทษแห่งการโลกเรื่องละม้ายคล้ายคลึงกับการเกลียดยิวเหมือนกันหากเรียกว่า “ภัยพิวเหลือง” เท่านั้น ภัยที่กล่าวถึงนี้มีอยู่แต่ตรงจีนเท่านั้น ในเมืองไทยเองก็ต้องนับว่ามีเหตุที่พึงวิตกเท่ากับคนผิวขาวเหมือนกัน.... จีนมีลักษณะคล้ายยิวอย่างไร ท่านผู้อ่านที่ช่างสังเกตก็คงจะเห็นได้แล้วเมื่อคิดเปรียบเทียบกับนิสัยใจคอของยิวตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วกับนิสัยของจีน....

ข้อ ๑ ก็คือเรื่องถือโคตร ไม่ว่าจะอยู่แห่งใด ๆ ฤๅแปลงเป็นชาติใด จีนก็คงเป็นจีนอยู่เสมอ.... ความรู้สึกไม่ลืมโคตรนี้ ทำให้จีนเป็นคนที่ไม่ฟังปรารภนาสำหรับประโยชน์ในการที่จะเข้าไปตั้งทำมาหากินในเมืองใด ๆ ... ชาวนาคนใดยอมไม่มีเลยที่จะชอบตัวเพลิงซึ่งลงกินข้าวในนาของเขาแล้วหนีไป ทั้งให้มาแล้วไม่มีผลอันใด อันประเทศก็หาไม่ได้เลยที่ยินดีรับรองคนต่างภาษาที่มุ่งมาแต่จะเอาแต่ประโยชน์ให้มากที่สุด แล้วกลับ

ออกไปเสียโดยไม่มีความตั้งใจจะทดแทนคุณฉนั้น....^๖

ปฏิกิริยาต่อบทความ

นับจากที่บทความแสดงความเห็นเรื่อง “พวกยิวแห่งบูรพาทิศ” สตีฟพิมพ์ออกเผยแพร่แล้ว ปรากฏว่าความเห็นดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ มีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจและสภาพของชาวจีนในไทย มีการโต้แย้งวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับบทบาทของชาวจีนอย่างกว้างขวางเช่น

....หมูนะไปในที่ใด ๆ ก็ได้ยินเสียงเยาะเย้ยถากถางในเรื่องยิวแห่งบูรพาทิศออกเชิงแซ่.... ไออันิจา ความรักชาติต้องจำเป็นแอนตี่ชาติอื่นที่ไม่ใช่ศัตรูของเราด้วยหรือ.... ขออย่าเหยียดหยามพวกชาวบูรพาทิศด้วยกันให้เกินเหตุสมควรและหัวไหนเน่าก็จงตัดแต่นั่นเถิด....^๗

และมีความเห็นเรื่องอื่นๆ อาทิเช่น “จีนใต้คือไทยเดิม” และเรื่อง “ความ

๖. อัสวาทู, “พวกยิวแห่งบูรพาทิศ”, ไทย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๑

๗. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ ๖ นครบถ ๒๐.๑๑ บกที่ ๔ (ซึ่งจะอ้างในบทต่อไปว่า หจช. ร.๖ น. ๒๐.๑๑/๔) บทความหนังสือพิมพ์ตัด

เห็นเอกชนเรื่องเมืองจีนในไทย” ซึ่งมีความเห็นว่าไม่เห็นด้วยกับการที่ชุดโคตรของจีนมาค้า^๔ ฯลฯ

นอกจากนี้แล้วยังมีข้อที่น่าสังเกตคือ ในระยะต่อมาเมื่อมีผู้แสดงความกิตเห็นเกี่ยวกับเรื่องจีน ผู้เขียนมักจะใช้นามแฝงในลักษณะที่บ่งบอกถึงเชื้อชาติ เช่น “ไทยแท้” “ไทยทั้งแท้” “ไทยเจตีย์ว” “คนไทย” “ไทยชาวเหนือ” เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่มีความเห็นที่แสดงให้เห็นว่าไม่ชอบพฤติกรรม การเอาเปรียบในกำนัเศรษฐกิจ สังคมและพฤติกรรมทางการเมืองของชาวจีน เช่นความเห็นบางตอนว่า

....ชาวจีนมักจะส่งบุตรแม่แต่เกิดจากแม่ไทยไปอบรมที่เมืองจีนแต่ยังเด็ก เมื่อโตแล้วก็ให้กลับมาประกอบอาชีพในประเทศไทย พวกนั้นก็เป็จีนใหม่ นับว่าเป็นการเอาเปรียบคนไทย^๕

แม้แต่ตัวพาหุเองก็ยังแสดงความเห็นตำหนิชาวจีนเกี่ยวกับการอบรมบุตรของชาวจีนและคนอื่นๆ อีกหลายเรื่อง เช่น “ไทย

๔. ผดุง, “ความเห็นเอกชนเรื่องจีนในเมืองไทย”, *จีนในสยามวารศัพท์* ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๕๑

๕. ไทยทั้งแท้ “จดหมายจากผู้อ่าน” *ไทย* ๑๓ ธันวาคม ๒๔๕๔

ผสมเป็นคนที่ไม่พึงปรารถนา” (*ไทย*, ๑๘ สิงหาคม ๒๔๕๔) “ถูกบังคับให้เป็นจีน” (*ไทย*, ๑๖ ธันวาคม ๒๔๕๔) และเรื่อง “ความเป็นชาติโดยแท้จริง” ซึ่งมีข้อความบางตอนดังนี้

....ในสมัยนี้คนมหาชนโดยทั่วๆ ไปเอียงไปข้างจะถือเอาภาษาเป็นเกณฑ์ และมหาสงครามในยุโรปที่เกิดขึ้นครั้งนั้นก็เพราะข้อวิวาทกันด้วยปัญหาเรื่องภาษานี้แหละยิ่งกว่าอื่น.... คนโดยมากที่แสดงการแต่เฟินๆ พอใจจะพูดว่า ถ้าเราจะไม่นับจีนเป็นคนไทยแล้วจะทำให้ชาติเล็กลงไปมาก แท้จริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่.... จีนในเมืองเรานี้แบ่งได้เป็น ๒ จำพวก.... ผู้ที่เป็นแต่เกิดมาหางานทำพอได้ทุนกลับไปเมืองจีน พูดภาษาไทยไม่ได้และไม่พยายามที่จะเรียนภาษาไทยที่เดียว.... เพราะฉะนั้นการที่จะนับจีนพวกนี้เป็นไทยก็ได้แต่โดยเหยียดเต็มที่.... ถ้อยคำเหล่านี้ข้าพเจ้าไม่ได้ตั้งใจจะสื่อให้ควาย (หรือสัตว์อะไรอื่นๆ) ฟัง เพราะฉะนั้นถ้าจะมีสัตว์อะไรร้องโต้ขึ้น ข้าพเจ้าจะไม่ถือเป็นอารมณ์เลย และอาศัยเหตุที่ข้าพเจ้าพูดภาษาสัตว์ไม่เป็น ข้าพเจ้าคงไม่

พยายามร้องแข่งกับสัตว์เลยทีเดียว^{๑๐}

จะเห็นได้ว่าได้เกิดมีปฏิกริยาในสังคมและบทบาทของชาวจีนถูกหยิบยกนำขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง แม้ฝ่ายรัฐบาลเองก็ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญ ส่งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบทำการสอดส่องดูแลพฤติกรรมของชาวจีนโดยเฉพาะในเรื่องที่ชาวจีนก่อตัวในลัทธิชาตินิยมดำเนินการเล่นการเมืองจีนในประเทศไทย ถึงความเห็นตอนหนึ่งในรายงานของหลวงนฤเบศร์รายงานถึงเจ้าพระยามรราชว่า จีนทั้งสองฝ่ายในไทยต่างสาคโคลนเข้าใส่กัน ต่างหาเงินไปบำรุงฝ่ายตน....^{๑๑}

อย่างไรก็ดีในบรรดาบทพระราชนิพนธ์ที่เกี่ยวกับเรื่องจีนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ความเห็นจากเรื่อง “พวกยิวแห่งบูรพาทิศ” มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อประชาชนที่สุด เพราะเหตุว่าเป็นความเห็นเรื่องแรกที่ทรงตำหนิ

๑๐. อัสวพาหุ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) “ความเป็นชาติโดยแท้จริง” พระราชนิพนธ์ที่นำร่องของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ (พระนคร : รวมสาส์น, ๒๕๐๖), หน้า ๑๔๒

๑๑. หจข, ร.๖ น. ๒๐/๓, รายงานหลวงนฤเบศร์ถึงเจ้าพระยามรราชที่ ๑๔๓/๕๖ ลงวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๔๕๖

ชาวจีนโดยตรง^{๑๒} ทรงเปรียบเทียบเรียกชาวจีนว่า “พวกยิวแห่งบูรพาทิศ” เห็นว่าชาวจีนเป็นพวก “ภัยพิวเหลือง” และยังแสดงความรังเกียจไม่ไว้วางใจในคนจีน ประกอบกับเมื่อความเห็นเรื่องนั้นถูกตีพิมพ์ออกเผยแพร่แล้ว ได้เกิดปฏิกริยาตอบสนองอย่างกว้างขวาง ซึ่งมีส่วนกระตุ้นความสำนึกในความเป็นคนไทยให้เกิดความรักและห่วงใยในชาติของตนในหมู่คนไทย โดยอาศัยความรู้สึกที่ไม่ไว้วางใจในพฤติกรรมของชาวจีนเป็นพื้นฐานให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันในหมู่คนไทย นับว่าความรู้สึกดังกล่าวเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำนึกร่วมกันในอุดมการณ์ชาตินิยม ซึ่งมีประโยชน์ต่อแนวทางการปลุกฝังและเผยแพร่อุดมการณ์ชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างมาก

อย่างไรก็ดีนอกจากบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “พวกยิวแห่งบูรพาทิศ” จะเป็นเครื่องมือในการสร้างแนวทางปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมของพระองค์แล้ว ยังสามารถสะท้อนให้เห็นแนวพระราชดำริทางการเมือง และพระบรมราโชบายในการปกครองของพระองค์คือ

๑๒. เป็นพระบรมราชโองการของพระองค์ในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “เมืองไทยจงดั้นเด็ด”

๑. แนวพระราชดำริในการต่อต้านนโยบายการเมืองของจีนเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย

หากพิจารณาจากประวัติศาสตร์แล้ว จะเห็นว่า ชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยโดยนับย้อนถึงแก่ตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วจะเห็นว่าในขณะนั้น ชาวจีนเป็นชาวต่างชาติที่มีจำนวนมากที่สุดในบรรดาชาวต่างชาติทั้งหมด ในจำนวนดังกล่าวนี้มีชาวจีนเป็นจำนวนไม่น้อยที่เข้ามาสืบบทบาทความสำคัญในสังคมไทย ทำคุณประโยชน์ให้แก่ชาติไทย จนเป็นที่ยอมรับและได้รับความดีความชอบในทางราชการ ฯลฯ แต่ก็มีชาวจีนอีกเป็นจำนวนไม่น้อยที่เข้ามาสร้างความเดือดร้อนให้กับทางราชการและสังคมไทย ด้วยการรวมตัวกันเพื่อสร้างอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งบางกลุ่มเป็นกลุ่มที่ผิดกฎหมาย เช่น “ฮังยี่” เป็นต้น

อย่างไรก็ดีเมื่อรัฐบาลไทยใช้ความพยายามปราบปรามจนสามารถลดบทบาทความสำคัญของพวก “ฮังยี่” ลงได้มากที่สุดแล้ว ปรากฏว่ามีพวก “ฮังยี่” บางพวกได้สลายตัวกลายมาเป็นกลุ่มที่ถูกต้องตามกฎหมาย

หมายในรูปของสมาคมการค้า สโมสรจีนเป็นต้น^{๑๓} และนับจากปลายสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา เป็นช่วงระยะที่การเมืองของประเทศจีนตกอยู่ในภาวะยุ่งยากมีการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองกัน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนบางพวกหนีออกนอกประเทศ ในระยะแรกรัฐบาลจีนได้ปฏิเสธชาวจีนโพ้นทะเล (Overseas Chinese) เพราะถือว่าชาวจีนดังกล่าวได้ละทิ้งประเทศ และถือว่าการหนีออกนอกประเทศของจีนพวกนั้นเป็นการทรยศต่อชาติ จึงได้ประกาศห้ามปรามและควบคุมอย่างเข้มงวดถึงกับได้ออกประกาศไม่ยอมรับฐานะของชาวจีนเหล่านั้นว่าเป็นประชาชนของตน ครั้นต่อมาเมื่อ ดร. ชุน ยักเซิน ซึ่งเป็นหัวหน้าแก๊งเหิงมู่ทำการปฏิวัติล้มล้างอำนาจจักรพรรดิราชวงศ์แมนจูซึ่งทำการปฏิวัติสำเร็จสามารถสถาปนาการปกครองในระบอบสาธารณรัฐในปี ค.ศ. ๑๙๑๒ (พ.ศ. ๒๔๕๕) แล้วขึ้นเป็นผู้นำของประเทศจีน อย่างไม่กี่ปีในการต่อสู้ทางการเมืองของทั้งสองฝ่ายนั้น ทำให้ผู้นำทั้งสองฝ่ายของจีนเริ่มเห็นความสำคัญ

๑๓. ดูรายละเอียดใน พลกุล อังคินันท์ บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พิมพ์ครั้งที่ ๓ (พระนคร: วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, ๒๕๑๔)

ของพวกชาวจีนโพ้นทะเล เพราะต้องการความช่วยเหลือด้านการเงินและการสนับสนุนทางการเมืองฉะนั้นผู้นำทั้งสองฝ่ายของจีนจึงได้เปลี่ยนท่าทีและนโยบายเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลแสดงท่าทีที่สนับสนุน และปกป้องชาวจีนในประเทศไทยด้วยการเข้ามาให้คำแนะนำช่วยเหลือในการตั้งสมาคมต่าง ๆ ดังนั้นกลุ่มของชาวจีนในประเทศไทยจึงถูกแทรกแซงทางการเมืองฝ่ายรัฐบาลจีนซึ่งนำโดย ยวนไฮไซ ได้พยายามที่จะเข้ามาขอเปิดสัมพันธ์ไมตรีทางการทูตในระดับกงสุลกับรัฐบาลไทย มีการออกข่าวว่ารัฐบาลจีนส่งขุนนางจีนเข้ามาเจรจา^{๑๔} อย่างไรก็ตามก็ปรากฏว่ารัฐบาลจีนส่งคนเข้ามาให้คำแนะนำแก่บรรดาสมาคม และสโมสรของจีนพร้อมกับขอเรียกรายเงินจากชาวจีนด้วย ส่วนฝ่ายปฏิวัติก็เช่นเดียวกันคือมุ่งดำเนินการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเลไปพร้อม ๆ กับการเผยแพร่ลัทธิไตรราชูร์ เพื่อต้องการหาทางสนับสนุนทางการเมือง และความช่วยเหลือทางการเงิน

ในระยณัั้นจีนได้ใช้ทั้งบรรดาสมาคมการค้า สโมสรจีน โรงเรียนจีน ตลอดจนหนังสือพิมพ์จีน หรือหนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่

๑๔. หจข., ร. ๖ น. ๒๐/๑ รายงานของหลวงธรรณฤเบศร์ ถึงเจ้าพระยาสมรราช ท ๑๔๓/๕๖ ลงวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๔๕๑

เจ้าของเป็นชาวจีน เป็นเครื่องมือเล่นการเมืองจีนในประเทศไทย เช่น หนังสือพิมพ์จะถูกใช้เป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อ และเป็นกระบอกเสียงของแต่ละฝ่าย เช่น

....อย่าว่าแต่ในเมืองจีนที่ไกลเลย ถึงจีนในกรุงเทพฯ เวลาขึ้นก็แตกออกเป็นสองพวกดังกล่าวมาแล้ว หนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯ ซึ่งออกเป็นภาษาจีนอยู่ ๓ ฉบับ^{๑๕} ก็เป็นพวกยวนไฮไซฉบับหนึ่ง พวกเห็นแก่การแก้แค้นฉบับหนึ่ง อีกฉบับหนึ่งนั้นเดินโดยไม่มีเข็มทิศ....^{๑๖}

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบายเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลของจีนมีอิทธิพลต่อบทบาทของชาวจีนในประเทศไทยมาก ทำให้ชาวจีนเกิดความรู้สึกอึดอัดใช้เมืองไทยเป็นเวทีเล่นการเมือง ซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้กับรัฐบาลไทย อาทิเช่น เหตุการณ์การก่อความไม่สงบของชาวจีนในมณฑลกุ่ตที่ทำการประท้วงนัดหยุดงานเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๕๓ เพื่อคัดค้านการที่

๑๕. คือ ๑ ฮั่วเซียมชินโป หรือจีนโนสยามวารศัพท์ แสนภาษาจีนสนับสนุนพวกเก็กเหม็ง ๒ เทียนฮั่วโปสนับสนุนยวนไฮไซ และ ๓ ตงฮั่วม้งโป เป็นฉบับที่ไม่มีเข็มทิศ ซึ่งถูกเปรียบเป็นคางคกในบทความเรื่องน

๑๖. หจข., ร. ๖ น. ๒๐.๑๒/๕ หนังสือพิมพ์คัด "รับปลัดจีน," ไทย, ๑๒ เมษายน ๒๔๕๖

รัฐบาลไทยเปลี่ยนแปลงอัตราเงินค่าแรงช่วยราชการเป็นต้น บทบาทดังกล่าวของชาวจีนและการตื่นตัวในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนนั้น ไม่เป็นที่ต้องพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์จึงทรงดำเนินพระบรมราโชบายในการที่จะสะกิดก้น การเผยแพร่อุดมการณ์การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไปพร้อมๆ กับการ “ปราง” ชาวจีนโดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๖-๒๔๕๙ พระองค์ทรงใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อ ด้วยการทรงพยายามชี้ให้ประชาชนเห็นถึงสถานการณ์การเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการเมือง การปกครองของประเทศต่างๆ ด้วยบทพระราชนิพนธ์หลายเรื่องลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ เช่นเรื่อง “การภายในเมืองจีน” (ไทย, ๒๐ ธันวาคม, ๒๔๕๘) “เรื่องการเมืองของจีน” (ไทย, ๒๔ มิถุนายน, ๒๔๕๖) “ท่านประธานาธิบดีจอร์จ” สยามออบเซอร์เวอร์, ๑๒-๑๓ ธันวาคม ๒๔๕๖) “เมื่อเสร็จเล่นเต๋นร่า” (ไทย, ๑๓ ธันวาคม, ๒๔๕๖) “วงศ์องค์ใหม่” (ไทย, ๑๘ สิงหาคม, ๒๔๕๘) และอื่นๆ ในบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์นั้น พระองค์ทรงเรียกผู้ที่สนใจการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่างๆ กัน เช่น คนโรค

บ้าของใหม่ โรคไข้ไม่อยู่สุข โรคพลเรือนผู้หลงผิด คนเจ้าปัญญา คนหูเบาใจเบา เจ้าลัทธินักยุแห่ ฯลฯ ทั้งข้อความบางตอนในความเห็นเรื่อง “เมื่อเสร็จเล่นเต๋นร่า”

“...ส่วนท่านทั้งหลายผู้ร่วมชาติข้าพเจ้า ข้าพเจ้าหวังใจว่าท่านจะได้รับประโยชน์แห่งอุทธารณ์ ที่จีนได้แสดงให้เห็นเป็นตัวอย่าง ข้าพเจ้าหวังใจว่าท่านจะเห็นแล้วว่า ลัทธิรีบบลิกนั้นถึงแม้ว่า ตามคำราจะประเสริฐปานใดก็ตาม แต่ความจริงนั้นหาใช่วิเศษที่จะรักษาโรคใดๆ ได้อย่างที่เจ้าคำราปรารภ.....” หรือจากเรื่อง “การเมืองของจีน”

“.....พวกจีนที่หากินในทางยูเหย่ ซึ่งมักบังอาจเรียกตัวเองว่า “นักรู้ในการเมือง” (โปลิติก).... เขาให้หนังสือพิมพ์ไม่เฉพาะแต่เป็นเครื่องมือยุเหย่ให้ราษฎรกำเริบอย่างเดียว มิหนำซ้ำใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเอาของโสโครกป้ายคนอื่น..... ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าผู้ที่เล่นหัวหน้าจริงแห่งรีบบลิกจีน ควรแสดงให้ปรากฏให้เข้าใจกันว่า ความมุ่งหมายมีแต่จะตั้งหลักของรีบบลิกให้แน่นหนามั่นคงในประเทศจีนเท่านั้น ไม่ใช่ไปยุ่งเกี่ยวกับประเทศอื่น....”

จากความเห็นในเรื่องต่างๆ นอกจากจะสะท้อนให้เห็นว่าพระองค์ไม่ทรงพอพระราชหฤทัยการกระทำของจีนในการเป็นนักยุทธทางการเมือง และไม่โปรดให้ประชาชนคนไทยถูกชักจูงไปในทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่าแม้พระองค์จะทรงเข้าใจในระบบประชาธิปไตยดีพอๆ กับระบบราชาธิปไตย แต่พระองค์ก็ยังทรงเห็นว่าประเทศไทยยังไม่พร้อมสำหรับระบบประชาธิปไตย ดังความเห็นของพระองค์ในบทพระราชนิพนธ์ “ฉวยอำนาจ” และ “รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม” เป็นต้น

ประกอบกับในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้เกิดวิกฤตการณ์สงครามในยุโรป ทำให้เรือสินค้าต่าง ๆ ต้องหยุดรับและส่งสินค้า ชาวจีนที่เป็นกสิกรรับจ้างจึงว่างงานเป็นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิตกกังวลว่า ชาวจีนจะฉวยโอกาสเรียกร้องผลประโยชน์ทางการเมือง และก่อความไม่สงบ เพราะเหตุว่ามีข่าวลือว่าจีนจะก่อความไม่สงบเสมอๆ พระองค์จึงทรงดำเนินพระบรมราโชบาย “ปราม” จีนดังได้กล่าวมาแล้ว

อย่างไรก็ดีอาจตั้งข้อสังเกตว่าถึงแม้ว่าความเห็นของพระองค์ส่วนใหญ่จะสะท้อนให้

เห็นว่าทรงมีพระราชดำริไม่ชอบชาวจีน และสร้างความรู้สึกแตกแยกระหว่างคนไทยกับคนจีนก็ตาม หากแต่ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นประมุขของชาติแล้ว พระองค์ไม่เคยปกครองกดขี่ชาวจีนเลย

๒. แนวพระราชดำริในการปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเน้นเสมอในเรื่องพระราชอำนาจการปกครองของพระมหากษัตริย์ในระบบราชาธิปไตยว่า เป็นนิติธรรมทางการเมืองที่จะต้องช่วยกันรักษาไว้ให้คู่กับชาติไทย ดังความในพระราชดำรัสบางตอนว่า

....เราได้เกิดมาเป็นคนไทย แลในตระกูลกษัตริย์ อันชาติไทยเรานี้บรรพบุรุษของเราทั้งหลายได้ช่วยกันตั้งขึ้นไว้แล้ว แลได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา สู้สละความสุขสำราญในร่างกาย ความสะดวกโดยเฉพาะตัว และส่วยอมเสียสละเลือดเนื้อแลชีวิตเป็นที่สุด เพื่อรักษาความเป็นไทยแห่งชาติไว้ให้สมนาม ฝ่ายเรารู้สึกว่าเป็นทายาทบรมคดสำคัญอันนี้ไว้ ก็จะต้องตั้ง

ใจรักษาไว้ให้คงมั่น....^{๑๑} และอีกตอน
หนึ่งว่า

“ถ้าว่าด้วยการปกครองบ้านเมืองแล้ว
วิธีการปกครองอย่างราชาธิปไตยเป็นนิติ-
ธรรมของเราสืบต่อมาแต่โบราณ ถ้อยคำ
ที่เราเป็นพระเจ้าแผ่นดินกล่าวเช่นนั้น ไม่ใช่
จะกล่าวเข้ากับตนเอง ถ้าเราไม่ใช่พระเจ้า
แผ่นดิน เราก็ต้องกล่าวเช่นนั้นเหมือนกัน
เพราะเรากล่าวด้วยความเห็นอันแน่ชัดแก่
ใจเรา”^{๑๒}

ในการเผยแพร่อุดมการณ์ชาตินิยมของ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น
ยากต่อการประเมินว่า พระองค์ได้ทรงสร้าง
สำนึกในความเป็นชาติไทยให้แก่ประชาชน
คนไทยเพิ่มมากขึ้นเพียงใด เพราะปรากฏว่า
พระองค์ทรงเน้นในเรื่องของความจงรักภักดี
ต่อพระมหากษัตริย์มากกว่าอุดมการณ์ข้ออื่นใด
พระองค์มักจะทรงพยายามแสดงให้เห็นประชาชน
เห็นสำคัญ และเชื่อมั่นในองค์พระมหากษัตริย์
เช่นทรงเปรียบสถานภาพของมหากษัตริย์เป็น

๑๑. กรมศิลปากร, จดหมายเหตุพระราชพิธีบรมราชา
ภิเษก สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระนคร : ๒๔๖๖),
หน้า ๑๔๘

๑๒. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว (พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ๒๔๓๐),
หน้า ๓๕

ศูนย์กลางของชาติในทำนอง “รัฐคือตัวเรา”
และ “พระราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น” ดังใน
บทพระราชนิพนธ์เรื่อง “ฉวยอำนาจ” และ
อื่นๆ เช่น

....การที่จะตัดสินว่าผู้ใดเป็นชาติได้โดย
แท้จริง ต้องพิจารณาว่าผู้ผู้นั้นมีความจงรัก
ภักดีต่อใคร ถ้าเขาจงรักภักดีต่อพระบาท-
สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามเขาจึงจะเป็น
ไทยแท้....^{๑๓}

ฉะนั้นหากพิจารณาถึงผลที่ได้รับจาก
การเผยแพร่อุดมการณ์ชาตินิยมแล้ว จะเห็น
ว่าพระองค์ทรงประสบความสำเร็จในแง่ที่
เป็นเครื่องมือช่วยค้ำจุนพระราชอำนาจของ
พระองค์ กล่าวคือในการที่ทรงเน้นว่าการปก-
ครองระบอบ “ราชาธิปไตย” เป็นนิติธรรมทาง
การเมือง ถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี
อันดีงามที่ปฏิบัติกันสืบต่อมา^{๑๔} และสถาน
ภาพของพระมหากษัตริย์สำคัญยิ่งในลักษณะ
เป็นศูนย์กลางของชาติ ฉะนั้นการที่ปลูกฝัง
ให้ประชาชนยึดมั่นในอุดมคติทั้งสามของอุดม-

๑๓. หจข., ร.๖ น. ๒๐. ๑๑/๑๕ หนังสือพิมพ์ตัด
อศิวาหา, “ความเป็นชาติโดยแท้จริง” ไทย
๒๕-๓๑ พฤษภาคม ๒๔๕๘

๑๔. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว...., หน้า ๓๕

การณชาตินิยมจึงเป็นการสร้างความมั่นคงให้
กับพระราชอำนาจของพระองค์ไปพร้อมกัน
อย่างไรก็ดีปรากฏว่าในรัชสมัยของพระองค์
นอกจากกบฏ ร.ศ. ๑๓๐ แล้วไม่มีการเคลื่อนไหว
ทางการเมืองอีกเลย ทั้งนี้อาจเป็นผลมา
จากการที่พระองค์ทรงเลือกอุดมการณ์ชาต
ินิยมให้เป็นแนวทางใหม่ทางการเมืองสำหรับ
ประชาชน ดังที่ทรงเคยแสดงความเห็นไว้ว่า
จะทรงใช้ทางสายกลาง และใช้วิธีค่อยเป็นค่อย

ไป แต่อย่างไรก็ดีถึงแม้ว่าพระบรมราโชบาย
เผยแพร่วัฒนธรรมชาตินิยมจะเป็นผลดีต่อการรักษา
พระราชอำนาจของพระองค์มาก เพราะ
ทรงเลือกใช้ในเวลาที่เหมาะสมกับสภาพ
เหตุการณ์ทางการเมือง แต่การที่ทรงเน้น
มากเกินไป จึงทำให้เกิดความไม่สมคูลย์
กันระหว่างความตื่นตัวทางการเมืองของ
ประชาชน ซึ่งปรากฏว่าได้หยุดชะงักไปโดย
ปริยายในรัชสมัยของพระองค์

ในบทสรุปนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า พระองค์ทรงประสบความสำเร็จในพระบรม
ราโชบายใช้บทพระราชนิพนธ์เรื่อง “พวกยิวแห่งบูรพาทิศ” เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เกิด
ปฏิกิริยาในสังคมอย่างกว้างขวาง ซึ่งก่อให้เกิดความสำนึกใหม่ (new spirit) ทางการเมือง
ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่เป็นแนวทางไปสู่การปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม ดังที่
พระองค์ทรงแสดงพระราชประสงค์ไว้ดังนี้

....จริงอยู่ข้าพเจ้าได้แต่งเรื่องคล้าย ๆ กับเรื่องที่จะเขียนนี้มาหลายเรื่องแล้ว เรื่อง
ที่สุดและเป็นเรื่องที่พุดจึ่งที่สุดก็คือ “พวกยิวแห่งบูรพาทิศ” เพราะเหตุว่า
ข้าพเจ้ามีความปรารถนาที่จะให้ผู้ร่วมชาติของข้าพเจ้า รู้สึกความข้อนิจได้เขียนเรื่อง
“พวกยิวแห่งบูรพาทิศ” ข้าพเจ้ามีความปรารถนาจะลบล้างความหลงเชื่อว่าจีน
เป็นส่วนหนึ่งแห่งชาติไทยโดยแท้จริงในสิ่งทั้งปวง....^{๒๑}

๒๑. ประยูร ธิตินพินธ์, “บทพระราชนิพนธ์เรื่องเมืองไทยงัดเงินเถิด” เรื่องเดิม. หน้า ๔๓๑

